

**SEMIVERSTEDELIJKE GEMEENTEN OF
AGGLOMERATIEGEMEENTEN**

inkomens lager dan het regionaal
gemiddelde en zwakke centrumfunctie

11. WEINIG VERSTEDELIJKE GEMEENTEN MET
DEMOGRAFISCHE ACHTERUITGANG
Avelgem Berlaar Berlare Brakel
Denderleeuw Gistel Haaltert Herzele
Kruibeke Landen Lebbeke Lede Liedekerke
Rumst Scherpenheuvel Stabroek Sint-
Amands Sint-Gillis-Waas Waarschoot
Wachtebeke Wichelen
12. STERK VERSTEDELIJKE GEMEENTEN MET
LAGE INKOMENS
Beringen Boom Evergem Hamme Harelbeke
Heist-op-den-Berg Hemiksem Heusden-
Zolder Houthalen-Helchteren Lokeren
Maasmechelen Menen Niel Ronse Schelle
Temse Wervik Wevelgem Willebroek Zelzate

CENTRUMGEMEENTEN

Centrumfunctie sterker dan het regionaal
gemiddelde

13. MIDDELGROTE STEDEN
Aarschot Dendermonde Diest Diksmuide
Eeklo Geel Geraardsbergen Halle Herentals
Ieper Leopoldsburg Lier Mol Ninove
Oudenaarde Poperinge Sint-Truiden Tielt
Tienen Tongeren Torhout Veurne Wetteren
Zottegem
14. REGIONALE STEDEN
Aalst Genk Kortrijk Mechelen Roeselare
Sint-Niklaas Turnhout Vilvoorde
15. Grote steden en regionale steden
Antwerpen Brugge Gent Hasselt Leuven
Oostende

TOERISTISCHE GEMEENTEN

Toeristische activiteit sterker dan het
regionaal gemiddelde

16. KUSTGEMEENTEN
Blankenberg Bredene De Haan De Panne
Knokke-Heist Koksijde Middelkerke
Nieuwpoort

Tabel 2: Nettolasten per begrotingsfunctie (in
EUR/inw)

Cijfers Begroting 2006	Verkeer Wegen	Veiligheid (Politie - Brandweer)
Vlaamse gemeenten	88	136
5 Kleine landelijke gemeenten	92	77
4 Woongemeenten met hoge inkomens	99	88
15 Grote steden en regionale steden	41	262
16 Kustgemeenten	158	134

Verdere info

www.dexia.be/nocms/documents/Professioneel/.../Typologie_prob_nl.pdf

www.dexia.be/.../20070913Dexiatypologiegemeenten.pdf

www.dexia.be/nocms/documents/.../studies/Typologie_methodo_nl.pdf

MENSENRECHTEN

STRAATSBURG FLASH 2009

1625 arresten velde het EHRM in 2009, het jaar waarin het zijn 50ste verjaardag vierde. Dat waren er weeral 82 meer dan in 2008. Momenteel zijn er 123.400 zaken hangende voor het Hof en dit aantal blijft toenemen. Elk jaar wordt het voor het Hof moeilijker om de grote stroom zaken te behandelen binnen een redelijke termijn. Het ondertussen door iedereen gekende, maar nog niet in werking getreden 14de protocol, zou al een mouw moeten passen aan de overlastproblemen van het Hof. Het protocol kan echter pas in werking treden wanneer het door de 47 staten die partij zijn bij het EVRM wordt geratificeerd. Lange tijd weigerde Rusland dit te doen, maar in januari 2010 ratificeerde Rusland dan toch het 14de protocol, zodat het op 1 juni 2010 in werking kan treden. Toch is nu al duidelijk dat het 14de protocol, samen met enkele andere kleinere ingrepen, niet voldoende zal zijn om de zware 'caseload' van het Hof voldoende te verlichten. Over de werklastproblematiek van het Hof discussieerden de 47 staten op 18 en 19 februari 2010 op een conferentie in het Zwitserse Interlaken. Dit leverde geen concrete oplossingen op, maar wel een Verklaring en een Actieplan.¹ Deze rubriek kampt logischerwijze met een corresponderend capaciteitsprobleem. Ze heeft als bedoeling het signaleren van opmerkelijke arresten aan het Panopticonpubliek. Het is onbegonnen werk om alle relevante rechtspraak van het Hof te bespreken op een 6-tal pagina's. Daarom hebben we het kookwasprogramma toegepast op onze Themisbijdrage over mensenrechten en schotelen we hier de mini-versie

1 Zie http://www.eda.admin.ch/etc/media-lib/downloads/edazen/topics/europa/euroc.Par.0133.File.tmp/final_en.pdf.

voor.² In deze korte briefing bespreken we de voor België zeer belangrijke arresten *Salduz* en *Taxquet* niet, omdat die in andere rubrieken al voldoende aan bod kwamen.

Recht op leven (art. 2 EVRM) en beschermingsplicht voor staten

In talloze arresten scherpt het EHRM de positieve verplichtingen van staten om mensen te beschermen aan. Meer en meer dirigeert het zo het strafrechtelijk beleid van de staten, die het verplicht een aantal kwesties strafrechtelijk en liefst zelfs prioritair aan te pakken. In de eerste plaats doet het dat in zaken over het wezen van het monopolie van het legaal staatsgeweld: het beschermen van burgers tegen privaat geweld. Vooral wie het gemunt heeft op vrouwen of kinderen of wie seksueel geweld pleegt³ of laat plegen moet de staat hard genoeg aanpakken. Als er wat gebeurt met de zwakkeren in de maatschappij, komt de staat mensenrechtelijk ook al vlug in het nauw.⁴

De laatste jaren zijn beleidsmakers eindelijk volop gaan beseffen dat geweld binnen het gezin en tegen (ex-)partners enorme drama's veroorzaakt en dat een laks beleid terzake rampzalige gevolgen kan hebben. Slachtoffer- en vrouwenorganisaties hebben ongetwijfeld bijgedragen tot die bewustwording. Ook in ons land is het als prioriteit opgeschoven op de agenda. Nu zijn we

daar mensenrechtelijk nog eens uitdrukkelijk toe verplicht. In het belangrijke, uitgebreid gemotiveerde arrest *Opuz*⁵ veroordeelde het EHRM Turkije voor de falende bescherming van een vrouw en haar moeder tegen de gewelddadige echtgenoot van de vrouw (die trouwens ook haar stiefbroer was). De man had zijn vrouw herhaaldelijk mishandeld en bij een poging om haar en haar moeder te overrijden, laatstgenoemde levensgevaarlijk verwond. De man kreeg voor sommige van de feiten een gevangenisstraf van drie maanden, maar die werd in een geldboete omgezet. De man hervatte zijn geweldplegingen wat uiteindelijk op de dood van zijn schoonmoeder uitliep. Opmerkelijk is dat het EHRM Turkije niet alleen veroordeelt voor schending van art. 2 EVRM omdat de overheid de vrouw en haar moeder onvoldoende had beschermd, terwijl ze goed wisten dat de man extreem gewelddadig was en het nog steeds op hen gemunt had. Het gaat verder. Het uitblijven van beschermingsmaatregelen "*in the form of effective deterrence against serious breaches of the applicant's personal integrity by her husband*" maakt de staat aansprakelijk voor onmenselijke en vernederende behandeling (§ 176).⁶ Als de overheid op de hoogte is van zwaar partner- of gezinsgeweld, is zij verplicht ambtshalve effectieve actie te ondernemen. Wachten tot het slachtoffer om bescherming vraagt, volstaat niet. En dan gaat het Hof nóg een stap verder. Het maakt van de concrete zaak gebruik om het lakse vervolgings- en bestraffingsbeleid bij partnergeweld in Turkije, en zeker in Zuid-Oost-Turkije te hekelen. Het vermeldt politieagenten die te veel als bemiddelaars optreden en de vrouwen overtuigen om naar huis terug te keren en de klacht te laten vallen, te veel handelen alsof het een echtscheidingskwestie is eerder dan een zaak van levensbedreigend geweld, en die onvoldoende aandacht hebben voor het feit dat de slachtoffers meestal ongeletterde of laaggeschoolde Koerdische vrouwen zijn die in een totale economische afhankelijkheid leven. Ook

2 F. Verbruggen, K. Magerman en S. De Decker, "Mensenrechten voor de Belgische strafrechtspraktijk: van sneeuwbal naar lawine", 1-43 in R. Verstraeten en F. Verbruggen (eds.), *Themis. Straf- en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2009-2010, 163 p.

3 B.v. over de verplichting voor de staten om samen te werken en hard genoeg te straffen in een zaak van internationale mensenhandel waarbij een dode viel: EHRM 7 januari 2010, *Rantsev t. Cyprus en Rusland*, nr. 25965/04.

4 Zo veroordeelde in 2008 het Hof Bulgarije voor de dood van een Alzheimer-patiënt die blijkbaar door een nalatigheid van het personeel was 'ontsnapt' uit de medische vleugel van een publiek bejaardentehuis omdat er onvoldoende gerechtelijke mogelijkheden bestonden om de verantwoordelijken te vinden en straffen (EHRM 17 januari 2008, *Dodov t. Bulgarije*, nr. 59548/00).

5 EHRM 9 juni 2009, *Opuz t. Turkije*, nr. 33401/02.

6 Een vergelijkbare beslissing is EHRM 31 mei 2007, *Kontrova t. Slovakije*, nr. 7510/04, besproken in de vorige Straatsburgflash.

gebruiken de rechtbanken gewoonte, traditie en eer als verzachtende omstandigheid, waardoor de opgelegde straffen niet ontradend werken. Het resultaat is volgens het EHRM een – misschien niet opzettelijke, maar dat hoeft niet – discriminatie van vrouwen. Dus was ook art. 14 EVRM geschonden: geweld tegen vrouwen onvoldoende aanpakken (en daar maakt bestrafing duidelijk ook deel van uit) is dus een door het EVRM verboden vorm van vrouwendiscriminatie (§ 191 - § 198). In België bestaat er een vrij grote gemeenschap van mensen die uit de betrokken streek komen en dat de vrouwen of kinderen geen klacht willen of durven indienen, mag dus geen reden zijn om van vervolging af te zien.⁷ Doch het is duidelijk dat ook bij de rest van de bevolking het probleem bestaat en het College van procureurs-generaal gelijk heeft met de aanpak van de voorbije jaren: het is geen keuze meer, het is een plicht.

Die plicht strekt zich bovendien uit tot de strafuitvoering. In de zaak *Branko Tomasic*⁸ is een bedreigende ex-partner tot vijf maanden effectieve gevangenisstraf en gedwongen psychiatrische behandeling veroordeeld. Kort na zijn vrijlating uit de gevangenis vermoordt hij zijn ex en hun kind en pleegt vervolgens zelfmoord. Het EHRM beschouwt een dergelijk familiedrama niet als onvermijdelijk. Ook voor België is het belangrijk dat het Hof uitdrukkelijk valt over de tekortkomingen van de psychiatrische behandeling, waarvan de invulling grotendeels was overgelaten aan de gevangenisdirectie en die niet kon worden voortgezet na vrijlating. Kroatië wordt veroordeeld voor schending van art. 2 EVRM en wie zou durven zeggen dat ons land niet hetzelfde zou kunnen overkomen?

Mensen die de gevangenis verlaten en dan een drama veroorzaken, het is de nachtmerrie van

iedereen in het strafrechtsbestel, vooral van wie beslist over die vrijlating. Sommige nachtmerries zijn nog erger dan andere. De grootste, niet toevallig ook het favoriete gerecht van de populaire pers, is de veroordeelde moordenaar-verkrachter die na vrijlating opnieuw moordt. Ook ons land bleef daar de jongste jaren niet van gespaard. Het arrest *Maiorano e.a. t. Italië*⁹ verdient daarom aandacht. Izzo, een wegens extreem wreedaardige feiten in de eerste helft van de jaren '70 tot levenslang veroordeelde, krijgt in 2004 een soort beperkte detentie en mag overdag buiten de gevangenis werken. Hij gebruikt die beperkte vrijheid om de vrouw en dochter van een gewezen medege-deteneerde te vermoorden. Eerder (in *Mastromatteo*¹⁰) heeft het EHRM aangegeven dat het Italiaanse systeem van 'penitentiare gunsten' en geleidelijke terugkeer in de maatschappij op zich goed is en de nodige waarborgen bevat om de maatschappij te beschermen. Dat soms hervallende daders opnieuw dood en verderf zaaien, maakt nog niet dat de staat het recht op leven van art. 2 EVRM schendt. Voor schending van art. 2 moet de dood zijn veroorzaakt door overheden die nalaten "alles te doen wat redelijk van hen verwacht kon worden om te beletten dat een zeker en onmiddellijk risico voor het leven waarvan zij kennis hadden of hadden moeten hebben, zich effectief zou realiseren" (*Maiorano*, § 109). In *Mastromatteo* maakt het Hof een duidelijk onderscheid. De staat heeft een onmiskenbare, concrete beschermingsplicht als één of meer duidelijk geïdentificeerde personen een potentieel doelwit vormen van dodelijk geweld van een vrijgelaten persoon. Die verschilt echter van de plicht om de maatschappij als geheel te beschermen tegen het gedrag van mensen die uit de gevangenis komen na gestraft te zijn wegens geweldmisdrijven. Anders dan in *Opuz* of *Branko Tomasic* wees in *Maiorano* op het moment van de beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank niets erop dat de twee concrete slachtoffers gevaar liepen en een mogelijk doelwit vormden.

7 Terecht is bij ons de aandacht gegroeid voor de complexe materie van 'eengerelateerd geweld': S. Christiaensen, "Waartoe eer l(ei)(ij)den kan, eengerelateerd geweld: uitkijken naar beleid, wetenschap en praxis", *Panopticon* 2009, 2-18.

8 EHRM 15 januari 2009, *Branko Toma?i? e.a. t. Kroatië*, nr. 46598/06.

9 EHRM 15 december 2009 *Maiorano e.a. t. Italië*, nr. 28634/06.

10 EHRM 24 oktober 2002 (Grote Kamer), *Mastromatteo t. Italië*, nr. 37703/97.

Integendeel, het betreft een 'zinloze' moord, zonder echt duidelijk motief, wat trouwens als verzwarende omstandigheid wordt gezien. Het Hof benadrukt dat het zeker niet tegen re-integratie is, ook niet voor 'moeilijke' gevallen. Het zal niet alles wat er fout gaat zomaar, met *'the benefit of hindsight'*, verwijten aan de overheid. En het herhaalt uitdrukkelijk de geruststellende Italiaanse statistieken: nooit hebben meer dan 0,36% van begunstigten hun beperkte detentie herroepen gezien wegens nieuwe misdrijven. Ook erkent het dat er in de vele rapporten die aan de vrijlating voorafgingen elementen zaten die wezen op een positieve evolutie. Niettemin vindt het dat de Italiaanse strafuitvoeringsrechters in de fout zijn gegaan omdat er tegenaanwijzingen¹¹ waren voor de vrijlating: *"En particulier, les autorités auraient dû se poser la question de savoir si le contact en milieu libre avec d'anciens détenus, des toxicomanes et, de manière générale, avec des personnes en situation de détresse sociale risquait d'offrir à M. Izzo la possibilité de commettre de nouvelles infractions pénales."* Bovendien duidt het EHRM het Italiaanse OM ook ten kwade dat het de VI niet heeft proberen te herroepen toen er na de vrijlating aanwijzingen zijn opgedoken dat de man in kwestie een mogelijke bedreiging vormde voor het leven van mensen. Het verweer van Italië dat het nieuwe onderzoek naar de man geheim was (er speelden veel spijt-optanten mee in het verhaal) overtuigt het Hof niet. Strafbuitvoeringsrechter is al een ondankbaar knelpuntberoep en dit arrest lijkt niet echt de rekrutering aan te moedigen. De Italiaanse strafuitvoeringsrechters hebben immers een blaam gekregen als tuchtsanctie en het EHRM

vindt dat Italië art. 2 EVRM schendt met deze te lichte sanctie voor de magistraten.

Gevaarlijke mensen in gevaar

In toenemende mate heeft het EHRM ook van de behandeling van gevangenen een art. 2 en 3-thema gemaakt. Belangrijk is dat het Hof al een tijd afgestapt is van het idee dat er een zekere intentie achter moet zitten: slechte organisatie en non-beleid zijn opnieuw steeds meer de aanleiding voor een veroordeling¹² en een gebrek aan middelen is geen excuus voor onmenselijke gevangenisomstandigheden. Neem nu een overheid die wel fluks reageert op familiaal geweld. Het arrest *Renolde t. Frankrijk*¹³ dateert al van eind 2008, maar we stippen het in deze Straatsburgflash toch graag aan. Het betreft een man in voorlopige hechtenis na een gewapende aanval op zijn ex-partner en hun dertienjarige dochter. Na een zelfmoordpoging op cel met een scheermesje, onderzoeken psychiaters hem. Renolde vertelt hen over zijn lange voorgeschiedenis van psychiatrische problemen en zijn verblijf in een instelling. Hij krijgt van dan af antipsychotica voorgeschreven, maar het gevangenispersoneel controleert niet of hij die medicatie effectief neemt. Na drie dagen valt Renolde een penitentiair beambte aan en hij krijgt 45 dagen opsluiting op strafcel als tuchtsanctie. Daar verhangt hij zich. Uit het onderzoek blijkt dat hij zijn antipsychotica wellicht al enkele dagen niet meer heeft genomen. Het EHRM vindt dat de Franse instellingen tekort zijn geschoten in hun positieve verplichting om het recht op leven van de gedetineerde te beschermen door op geen enkel moment zijn opname in een psychiatrische instelling te overwegen, door het gebrekkige toezicht op de verstrekking van medicatie, die in één keer werd gegeven voor verschillende dagen, en door het opleggen van de zwaarst mogelijke tuchtsanctie zonder Renoldes toestand in aanmerking te nemen. Het is de eerste keer dat het Hof in dit soort situatie een schending van art. 2 EVRM vaststelt. De les voor België

11 Onder meer ontsnaptingspoging met gijzeling van een penitentiair beambte in 1977, drugsmisdrijf in 1978, valse getuigenis en laster in 1981 en 1989, bezit van een mes in 1983; ontsnapping in 1993, waarbij hij valse identiteitsdocumenten, geld, een vuurwapen en munitie had bekomen, de waarschuwing aan een PB dat hij niet voor zichzelf kon instaan als hij in contact zou komen met een bepaalde medege-deteneerde in 1996; het schenden van de voorwaarden bij een uitgangsvergunning in 2003, namelijk verboden contact met een recidivist (EHRM 15 december 2009, *Maiorano e.a. t. Italië*, nr. 28634/06, § 117).

12 EHRM 19 april 2001, *Peers t. Griekenland*, 28524/95, EHRM 15 juli 2002, *Kalashnikov t. Rusland*, nr. 47095/99.

13 EHRM 16 oktober 2008, *Renolde t. Frankrijk*, nr. 5608/05.

is belangrijk. Volgens het Hof schept de bijzondere kwetsbaarheid van de gedetineerde (Renolde was, we herhalen het, nog niet veroordeeld of geïnterneerd) bijzondere verplichtingen voor het personeel: extra toezicht over het nemen van medicatie en extra terughoudendheid bij het plaatsen op de strafcel. Net omdat het over mensen gaat die niet in staat zijn voor zichzelf op te komen, dwingt het EHRM tot proactief optreden. Wij menen dat deze rechtspraak niet kan worden genegeerd in het debat over het stakingsrecht van gevangenispersoneel en minimumdienstverlening bij sociale acties. De voorbije jaren zijn er een aantal zelfdodingen geweest tijdens stakingen en iedereen is het er inmiddels over eens dat de politiemensen die ter vervanging van het gevangenispersoneel worden opgetrommeld niet in staat zijn om de gepaste inschattingen te maken en behandeling te waarborgen. Volgens de *concurring opinion* van rechter Villinger geldt dit trouwens niet alleen voor psychiatrische patiënten¹⁴, maar ook voor andere kwetsbare gedetineerden, b.v. kinderen, die medicatie moeten nemen. Dat zou betekenen dat totale stakingen in Everberg niet langer kunnen. Overigens, nu opnieuw stemmen opgaan die pleiten voor een harde aanpak van jongeren en de capaciteitsgrens van de instellingen voor minderjarigen soms tot vrijlatingen dwingt, wijzen we erop dat in *Güveç t. Turkije*¹⁵ het EHRM voor het eerst vastgesteld heeft dat het opsluiten van een minderjarige in een gevangenis voor volwassenen (waar ons land in Straatsburg al

art. 5 EVRM-problemen mee kende¹⁶) zelfs onmenselijke en vernederende behandeling kan opleveren. Het geval was wel extreem: een vijftienjarige adolescent was meer dan vijf jaar opgesloten en had daar zware psychische problemen aan overgehouden. Er waren drie zelfmoordpogingen geweest, waarna geen geschikte medische hulp was geboden.

De overbevolking in gevangenissen blijft in Straatsburg voor problemen zorgen. Voorbeeld is *Orchowski t. Polen*¹⁷ waarin Orchowski had bijgehouden met hoeveel personen hij de vele verschillende cellen waarin hij gedetineerd was, had gedeeld. Zo kon hij nagaan wat telkens het gemiddelde vloeroppervlak was waarover hij als gedetineerde beschikte. *In casu* was dat minder dan 3m², wat in vroegere arresten van het Hof al tot een veroordeling had geleid.¹⁸ Het Hof besluit ook in deze zaak tot een schending van art. 3 EVRM onder andere omdat Orchowski het merendeel van zijn detentie doorbracht in cellen waarin hij over minder dan 3m² 'personal space' beschikte, hij bijna heel de dag en nacht op zijn cel verbleef en in deze overbevolkte cel ook zijn maaltijden nuttigde. Een bijkomend element waar Orchowski niet over geklaagd had, maar waar het Hof wel aandacht aan besteedt, verdient aandacht vanwege de kritiek op de overplaatsingen van Belgische gedetineerden naar Tilburg. Het EHRM beklemtoont dat Orchowski gedurende zijn ongeveer zes jaar durende detentie, 27 keer is overgeplaatst tussen 8 verschillende gevangenissen en huizen van arrest. Het Hof meent dat het te frequent overplaatsen de gedetineerde kan blootstellen aan angstgevoelens, een handelwijze waarvoor overigens ook Frank-

14 Die door hun onhandelbaarheid helaas vaak het slachtoffer lijken te worden van mishandeling: bv. EHRM 6 september 2007, *Kucheruk t. Oekraïne*, nr. 2570/04, stelt een schending van art. 3 vast door penitentiair beampten die onverantwoord matrakken gebruiken en zo verwondingen veroorzaken bij een schizofreniepatiënt, door zijn opsluiting (met handboeien) in strafcel gedurende zeven dagen zonder psychiatrische reden en zonder medische behandeling voor de opgelopen verwondingen. Het is daarbij bijkomstig of die verwondingen nu door de penitentiair beampten dan wel door de gedetineerde zelf zijn veroorzaakt.

15 EHRM 20 januari 2009, *Güveç t. Turkije*, nr. 70337/01.

16 In het 'schrikkelarrest' EHRM 29 februari 1988, *Bouamar t. België*, nr. 9106/80.

17 EHRM 22 oktober 2009, *Orchowski t. Polen*, nr. 17885/04.

18 Dat een gedetineerde over minder dan 3m² vloeroppervlak beschikt, kan volgens het Hof op zichzelf al voldoende zijn om tot een schending van art. 3 EVRM te kunnen besluiten (*Orchowski* § 122).

rijk in 2009 werd veroordeeld.¹⁹ Als uitsmijter maant het Hof Polen aan om iets te doen met deze uitspraak. De overbevolking in de Poolse gevangenissen is een structureel probleem. Momenteel liggen er zo'n 160 vergelijkbare zaken klaar om door het Hof te worden behandeld en ook het Poolse Grondwettelijk Hof heeft in een arrest van 26 mei 2008 vastgesteld dat het Poolse penitentiair systeem dient te worden hervormd om de overbevolking tegen te gaan. Het Hof begrijpt wel dat zo'n hervorming veel geld kan kosten, maar stelt dat een gebrek aan financiële middelen geen reden kan zijn om detentieomstandigheden te rechtvaardigen die in strijd zijn met art. 3 EVRM. Als Polen niet in staat is om de detentieomstandigheden in overeenstemming te brengen met art. 3 EVRM dient het zich te bezinnen over zijn 'penal policy' zodat het aantal gedetineerden afneemt of dient het een stelsel van alternatieve sancties in te voeren.

Het voorzien van voldoende ruimte is op zich echter geen garantie om niet tegen de Straatsburgse lamp te lopen. In *Brânduse t. Roemenië*²⁰ moesten de gevangenen niet alleen overbevolking (schending van art. 3 EVRM), maar ook de geurhinder van het aanpalende stort ondergaan. Dat is volgens het Hof, zoals het eerder had vastgesteld in rechtspraak over milieuhinder voor niet-gedetineerde burgers, een schending van het recht op een privéleven (art. 8 EVRM). Nu er plannen zijn voor een nieuwe Brusselse gevangenis die in Haren zal komen, checkt men dus best eerst of er geen geurhinder is van de nabijge industrie.

Excessief geweld bij politieoptreden

We besluiten deze Straatsburgflash met een zaak tegen België. In *Turan Cakir*²¹ ging het niet om

een onmenselijke en vernederende behandeling omwille van detentieomstandigheden, maar om politiegeweld bij arrestatie. De verklaringen van partijen in deze zaak lopen uiteen. De broer van Turan Cakir wordt door de politie in het ouderlijk huis gearresteerd in verband met drugshandel, waarna de politie opnieuw het huis binnengaat voor een huiszoeking. Verzoeker stelt dat hij dan een politieagent op de schouders tikte om zijn aandacht te trekken en te vragen waarom zijn broer gearresteerd was. Daarop begon, volgens verzoeker, de politieman hem te slaan en spoot hij traangas in zijn gezicht tot het flesje leeg was. Omdat hij de politieagent wilde wegduwen, kwamen andere politieagenten ter hulp en kwam het tot een gevecht. Verzoeker werd meegenomen naar het politiebureau waar hij, net zoals tijdens de rit naar het bureau, verder geslagen werd en men hem racistische opmerkingen toeriep. Uiteindelijk brachten de politieagenten hem naar het ziekenhuis, waar hij tien dagen verbleef. Hij heeft aan zijn verwondingen ook permanente schade overgehouden. De politieagenten stellen echter dat verzoeker dronken was en hij hen meteen aanviel. De agenten betwisten niet dat ze traangas hebben gebruikt, maar dat dit gebeurde om verzoeker in bedwang te houden. Terwijl een politieagent hem tegen de grond drukte, begonnen omstanders op de politieagenten te slaan en te schoppen, waarbij ook verzoeker geraakt werd. Toen ze verzoeker, tegen zijn wil, in de politiecombi gekregen hadden, zagen ze zijn verwondingen en brachten hem daarom niet lang na aankomst op het politiebureau naar het ziekenhuis. Het Hof stelt dat hoewel de feitenweergaven sterk verschillen, niemand betwist dat verzoeker verwondingen opliep bij zijn arrestatie. Onder andere gelet op de ernst van de verwondingen van verzoeker, stelt het Hof dat de overheid niet had aangetoond dat deze het gevolg zijn van geweld dat strikt noodzakelijk was gezien het gedrag van de betrokkene bij zijn arrestatie, een grens die nochtans gerespecteerd dient te worden in het licht van art. 3 EVRM. Volgens het Hof was er buitensporig geweld gebruikt. Daarnaast was het onderzoek naar de mishandeling door de politie niet goed verlopen. Dergelijk onderzoek dient effectief te zijn en de procedure mag dan ook

19 EHRM 9 juli 2009, *Khider t. Frankrijk*, nr. 39364/05. In deze zaak was er schending van art. 3 EVRM omdat de combinatie van vele overplaatsingen, lange tijd in isolatie en regelmatige volledige fouilleringen de detentieomstandigheden van verzoeker tot een onmenselijke en vernederende behandeling maakten.

20 EHRM 7 april 2009, *Brândușe t. Roemenië*, nr. 6586/03.

21 EHRM 10 maart 2009, *Turan Cakir t. België*, nr. 44256/06.

niet stopgezet worden door een maatregel zoals bijvoorbeeld het intreden van de verjaring, wat *in casu* het geval was. België had art. 3 EVRM geschonden, zowel wat het materiële als het procedurele luik betreft.²² Maar ook hier gaat het Hof verder. Volgens het Hof moet de staat alle redelijke maatregelen nemen om te achterhalen of er racistische motieven schuilgaan achter het geweld. Verzoeker had voor de nationale instanties immers aangehaald dat het gewelddadige gedrag van de politieagenten gebaseerd was op racistische motieven. Het parket noch de raadkamer is hierop ingegaan en dat levert een schending op van art. 14 EVRM juncto art. 3 EVRM. België maakt in deze zaak dus geen al te beste beurt.

Frank Verbruggen
Katarina Magerman*

DESKUNDIGENONDERZOEK

Ter inleiding

De deelredactie Deskundigenonderzoek heeft een aantal jaren stil gelegen. Onlangs werd beslist een en ander terug leven in te blazen. En daar zijn redenen toe. Meer en meer doet de dringende noodzaak zich voelen om opnieuw een maaatschappelijke discussie op gang te trekken over een aantal problemen waarmee het deskundigenonderzoek in strafzaken geconfronteerd wordt. Een en ander is nog manifest gebleken ter gelegenheid van de viering van derig jaar Panopticon.

In deze rubriek werden twee bijdagen opgenomen. Karel Van Cauwenberghe, onderzoeksrechter, zwengelt opnieuw de discussie aan over de

zin en de onzin van de tegensprekelijkheid van het deskundigenonderzoek in strafzaken en Johan Vlecken, schriftdeskundige, wijst op de begripsverwarring die bij velen bestaat tussen de grafologie en het forensisch/gerechtelijk schriftonderzoek.

Lezers die ons interessant materiaal kunnen bezorgen in de vorm van teksten, aankondigingen van studiedagen en dergelijke meer worden verzocht contact op te nemen met Frank Hutsebaut: Frank.Hutsebaut@law.kuleuven.be

TEGENSPRAAK IN HET DESKUNDIG ONDERZOEK: UTOPIE OF REALITEIT?

1. Hoe gaat het er aan toe in de praktijk?

Het is vooreerst een onthutsende vaststelling dat er momenteel omtrent het zo belangrijke deskundigenonderzoek in strafzaken geen degelijke regelgeving bestaat, en dat juist in een land waar bijna alles wat nog maar denkbaar is aan een of andere wettelijke regeling onderworpen wordt. Dit noopt iedereen binnen de strafrechtelijke keten er toe creatief om te gaan met het deskundigenonderzoek en in de praktijk de best mogelijke oplossing te zoeken. Een moeilijke vraag hierbij is die naar de tegensprekelijkheid.

Hier helpt de rechtspraak van het EHRM ons een klein beetje. In het arrest Cottin tegen België² heeft het Hof zich in een zeer specifiek geval uitgesproken omtrent het feit dat de niet tegensprekelijkheid een schending uitmaakt van het recht op een eerlijk proces in de zin van art. 6.1 van het E.V.R.M. Belangrijk hierbij was dat het resultaat van het deskundigenonderzoek niet alleen zijn weerslag had op de burgerlijke aspecten van de zaak maar ook de strafrechtelijke kwalificatie van de feiten.

22 Zeer recent veroordeelde het Hof ook Bulgarije voor schending van art. 3 EVRM wegens het niet voorhanden zijn van een effectief onderzoek naar het gebruik van excessief geweld door de politie. EHRM 25 maart 2010, *Shishkovi t. Bulgarije*, nr. 17322/04 en EHRM 25 maart 2010, *Angel Vaskov Angelov t. Bulgarije*, nr. 34805/02.

* Instituut voor Strafrecht K.U. Leuven

1 Huidige tekst is een weergave van een uitzetting op de studiedag "Forensisch onderzoek en justitie: een huwelijk zonder contract", De rol van het deskundigenonderzoek in strafzaken., Brussel 17 december 2009, Politeia

2 E.H.R.M. 2 juni 2005, (Cottin/België), www.echr.coe.int